

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ „НОВОЇ ІМПЕРІЇ”  
ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У ПРАЦЯХ ОЛЕКСАНДРА ДУГІНА**

*У статті досліджуються проблеми євразійства та неоевразійства у працях популярного сьогодні в російському науковому співтоваристві вченого Олександра Дугіна. Проаналізовано бачення місця Російської Федерації та російського етносу у створенні майбутньої „Нової Імперії”.*

*Ключові слова: геополітика, євразійство, неоевразійство, СНД, Російська Федерація, Нова імперія.*

XXI століття стало спадкоємцем бурхливого кінця XX віку, який кардинально змінив устрій світової спільноти. На перший план вийшли проблеми глобалізації та перерозподілу сфер впливу між головними колишніми „центрами опору”. Розпад Східного блоку, а потім і СРСР порушив відносний геополітичний баланс на користь Західного блоку – атлантизму. Зміна ж траєкторії трансформації політичного устрою Російської Федерації, яка відбулася з приходом до влади В.Путіна, поновила забуті претензійні питання щодо створення довкола Росії „Нової Імперії” з центром у Москві, ідеологами якої виступили неоевразійці на чолі з О.Г.Дугіним. За таких умов відносини України і Російської Федерації не застраховані від постійного хаотичного загострення всіляких претензійних випадків.

На сучасному етапі проблематика Російської імперії висвітлена в багатьох наукових працях закордонних дослідників: С.Хантінгтона [1], З.Бжежинського [2], Т.Мартіна [3], Дж.Хоскінга [4], А.Каппелера [5], Щоправда основний масив наукових досліджень даної проблеми припадає саме на російську політичну науку: А.Міллера [6], А.Захарова [7], Н.Нарочицької [8] та провідного ідеолога неоевразійства О.Дугіна [9, 10, 11, 12, 13]. З огляду на актуальність цієї проблематики та її недостатню розробленість у вітчизняному політикумі автор поставив за мету:

- 1) вивчити праці О.Г.Дугіна, присвячені „Новій Імперії”;
- 2) проаналізувати основні складові неоевразійської концепції О.Дугіна щодо майбутнього „євразійських” держав та зокрема України.

Стрімкі зміни політичного, геополітичного, ідеологічного й соціального устрою, що відбулися в колишньому СРСР, повністю „перевернули” існуючі правові та політичні критерії і норми. Розпад єдиної соціалістичної системи, а згодом радянської держави створив на колишніх радянських територіях поле цілковитої невизначеності, в якому більше немає ні чітких орієнтирів, ні струнких юридичних рамок, ні конкретних соціальних перспектив. Геополітичні структури, які утворилися „автоматично”, за інерцією, після розпаду СРСР, – випадкові, скороминущі і дуже нестійкі. Це стосується не тільки республік, що відокремилися від Москви, а й перш за все самої Росії.

На думку О.Дугіна, Російська Федерація не є Росією, повноцінною Російською державою. Це перехідне утворення в широкому і динамічному глобальному геополітичному процесі і не більше. Звичайно, РФ може в перспективі стати Російською державою, але абсолютно не очевидно, що це відбудеться, і не доведено, чи слід цього прагнути [9, с. 192].

Вчений припускає: якщо РФ не є Російською державою, то, відповідно, це ж стосується і СНД. Не дивлячись на те, що практично всі території країн СНД входили до складу Російської імперії, а отже, були колись частиною Російської держави, на даний момент країни СНД мають достатній рівень автономії і де юре вважаються незалежними політичними утвореннями. Щодо цих країн, можна стверджувати, що й стосовно РФ ці

утворення не мають ніяких серйозних ознак справжньої державності, вони позбавлені атрибутів фактичної суверенності і є радше „територіальним процесом”, аніж стабільними і визначеними геополітичними одиницями [9, с. 194]. Можемо припустити, що таке бачення російському вченому нав'яли праці Рене Генона, якого він неодноразово цитує у своїх дослідженнях. Деякі з них звучать так: „Стикаючись з ідеями „прогресу” або з іншими схожими сучасними догмами, більшість яких остаточно сформувалася у XVIII столітті, ми, зрозуміло, не можемо припустити, що вони з'явилися спонтанно. Насправді це результати „гіпнотичного навіювання” у прямому розумінні цього слова, хоча, звичайно, ці ідеї ніколи не змогли б серйозно вплинути на суспільство, якби воно саме якоюсь мірою не було готове до їх сприйняття. Не можна казати, що саме такі ідеї породили сучасний світогляд, але вони, без сумніву, сприяли утвердженню цього світогляду, його розвитку аж до досягнення ним критичної стадії. Якби це „навіювання” раптом втратило свою силу, колективне людське мислення майже відразу змінило б свою якість і свою орієнтацію” [14].

Росія, зі стратегічної точки зору, є гігантською континентальною масою, яка ототожнюється зі самою Євразією; Росія є самостійною територіальною структурою, чия безпека і суверенність тотожні безпеці й суверенності всього континенту. Однак її стратегічні інтереси не просто близькі інтересам континенту, але й тотожні їм [9, с. 201].

Провідний ідеолог неоевразійства зауважує: Росія – це щось Третє, самостійне і особливе - ні Схід, ні Захід – Heartland („Центральна Земля” континенту). Стосовно Росії-Heartland решта євразійських держав-земель є прибережними, Rimland. Ставлення Росії до сусідніх континентальних цивілізацій – романо-германської на Заході і трьох традиційних на Сході (ісламської, індуїстської і китайської) – має щонайменше дві площини, які у жодному випадку не можна переплутувати, оскільки це неминуче призведе до непорозумінь. Росія духовно є чимось Третім, чимось самостійним і особливим, що не має вираження ні в термінах Сходу, ні в термінах Заходу [9, с. 202].

Схід у „сакральній географії” і в реальній історії виступає як просторовий полюс, де компактно зосереджене стійке традиційне суспільство, що зберігає основні параметри довше, ніж у регіонах Заходу. Іншими словами, „індекс Сходу” як географічного сектора несе в собі виразний якісний зміст. Схід - як полюс Традиції - тяжіє до розуміння історії як регресу (або системи циклів), він є зоною, схильною до архаїки, фундаменталізму і консерватизму. Це знаходить пряме підтвердження в теорії цивілізацій і геополітиці [10].

О.Дугін звертає увагу на те, що кінець двополярного світу - це стратегічний удар по Євразії, удар по континенталізму і можливому суверенітету всіх євразійських держав і, відповідно, однією з насущних геополітичних вимог Росії є „збирання Імперії” [9, с. 208-214].

У його розумінні, геополітичне „збирання Імперії” для Росії – не тільки один із можливих шляхів розвитку, один із варіантів відносин держави і простору, але й необхідна умова існування незалежної держави, більше того - незалежної держави на незалежному континенті. Якщо Росія негайно не почне відтворювати Великий Простір, тобто повертати у сферу свого стратегічного, політичного й економічного впливу тимчасово втрачені євразійські простори, вона втягне в катастрофу і саму себе, і народи, що проживають на „Світовому Острові”.

Вчений констатує, що за умови, коли Росія вибере якусь іншу, ніж „шлях збирання Імперії”, путь, континентальну місію Heartland почнуть брати на себе нові держави або блоки. У такому разі, простори Росії будуть основною стратегічною метою для тих сил, які оголосять себе новою „цитаделлю Євразії”. Це неминуче, оскільки контроль над континентом немислимий без контролю над простором „географічної осі Історії”: або Китай зробить відчайдушний стрибок на Північ до Казахстану і Східного Сибіру, або Середина Європа вирушить на західноруські землі України, Білорусію, західну Великоросію, або ісламський блок спробує інтегрувати Середню Азію, Поволжя і Приуралля та деякі території Південної Росії. Нової континентальної інтеграції уникнути

неможливо, бо сама геополітична карта планети протистоїть її однополярній, атлантистській орієнтації. У геополітиці цілком правомірний сакральний закон – „святе місце порожнім не буває” [9, с. 324].

Нова Імперія Дугіна не може бути іншою, окрім як Російською, бо і територіально, і культурно, і цивілізаційно, і соціально-економічно, і стратегічно росіяни природно й органічно відповідають цій планетарній місії та йдуть до її здійснення протягом всієї своєї національної і державної історії.

Вчений переконаний, що в основу геополітичної конструкції цієї Імперії має бути покладений фундаментальний принцип „загального ворога”. Заперечення атлантизму, відкидання стратегічного контролю США й відмова від верховенства економічних, ринково-ліберальних цінностей - ось та загальна цивілізаційна база, той загальний імпульс, який відкриє шлях міцному політичному і стратегічному союзу, створить осьовий кістяк прийдешньої Імперії [9, с. 332-348].

Євразії судилося географічне і стратегічне об'єднання. Це незаперечний науковий геополітичний факт. У центрі такого об'єднання О.Дугін неминуче бачить Росію. Рушійною силою об'єднання обов'язково мусить бути російський народ. З цією місією повністю гармонує цивілізаційна місія росіян, їх універсалістський ідеал, логіка історичного становлення нації і держави. Інтереси російського народу невід'ємні від побудови такої континентальної конструкції.

Стратегічне об'єднання континенту, про яке йде мова, повинне забезпечити контроль над морськими межами Євразії з усіх сторін світу, континентальну, економічну, промислову і ресурсну автаркію, централізоване управління євразійськими збройними силами. Решта аспектів внутрішньоєвразійської інтеграції вирішуватимуться на підставі гнучких диференційованих принципів, залежно від кожного конкретного випадку [9, с. 363].

При створенні Нової Імперії необхідно утворити декілька стратегічних осей взаємодій.

– Західна вісь. Москва–Берлін. Франко-німецький союз у будь-якому разі є головною ланкою євразійської геополітики на континентальному Заході за умови, що пріоритетними тут будуть інтереси Середньої Європи, саме її автаркія і геополітична незалежність. Такий проект відомий під назвою „Європейська Імперія”. Інтеграція Європи під егідою Німеччини, як основи такої Європейської Імперії, ідеально вписується в євразійський проект і є найбільш бажаним процесом у глобальнішій континентальній інтеграції [15].

Російський вчений вважає, що всі тенденції щодо європейського об'єднання навколо Німеччини (Середньої Європи) будуть позитивними тільки при дотриманні однієї фундаментальної умови - створення міцної геополітичної і стратегічної осі Москва-Берлін. Сама по собі Середня Європа не володіє достатнім політичним і військовим потенціалом, щоб отримати реальну незалежність від атлантистського контролю США. Більше того, в нинішніх умовах важко чекати від Європи справжнього геополітичного і національного пробудження без революційної дії російського чинника. Геополітичне об'єднання Європи навколо Середньої Європи (Німеччини) у жодному випадку не має пригнічувати європейські нації, не може підпорядковувати їх німцям чи росіянам, а навпаки мусить звільняти кожну з них з-під гніту кількісної, споживчої, ринкової цивілізації, пробуджувати глибинні національні енергії, повертати їх в лоно історії як самостійні, живі і повноцінні політичні суб'єкти, чия свобода буде гарантована стратегічною потужністю всієї Євразії. [9, с.248-254].

Країни Прибалтики, Польща, Молдова й Україна, як потенційний „санітарний кордон”, на думку О.Дугіна, повинні піддатися геополітичній трансформації не після реституції Пруссії, а одночасно з нею, як елементи одного і того ж процесу остаточної фіксації меж між дружніми Росією і Середньою Європою. Російсько-українські, російсько-прибалтійські, російсько-румунські, російсько-польські і тощо відносини у

цьому контексті мусять спочатку розглядатися не як двосторонні, а трибічні (за участю Німеччини) [16, 9, с. 229].

– Східна вісь. Москва-Токіо. У Новій Імперії східною віссю повинна бути вісь Москва–Токіо. Це категоричний імператив східної, азійської складової євразійства. Саме навколо цієї осі мають складатися основні принципи азійської політики Євразії. Японія, будучи найпівнічнішим пунктом серед островів Тихого океану, має надзвичайно вигідне географічне розташування для здійснення стратегічної, політичної й економічної експансії на Південь. Федерація тихоокеанського простору навколо Японії була основною ідеєю т.з. „паназійського проекту”, що почав реалізовуватись у 30- 40-і роки і був перерваний лише через поразку країн Осі у війні. До цього паназійського проекту необхідно повернутися сьогодні, щоб підірвати експансію американського впливу в цьому регіоні і позбавити атлантистів їх найважливіших стратегічних й економічних баз [17].

На думку вченого, економічна війна Японії зі США вже йде. У Росії, що буде Євразійську Імперію, не може бути кращого союзника у даному напрямку. Об'єднавши зусилля в побудові континентальної Імперії, японці й росіяни змогли б у найкоротший термін утворити небувалий могутній геополітичний центр, який охопить Сибір, Монголію, саму Японію і, в перспективі, весь тихоокеанський регіон.

Вісь Москва-Токіо разом із західною віссю Москва-Берлін створить геополітичний простір, прямо протилежний головній моделі атлантистських ідеологів, вищою інстанцією яких став сьогодні „Трілатераль” [18].

Згідно із вченим, у багатополлярному світі немає Росії, України чи Білорусії окремо. В багатополлярному світі є тільки Євразійський Союз, єдина Європа, об'єднана Азія і т.д. Зміни у світі неминучі – брутальні, жорстокі, термінові та драматичні [13, с. 104].

Російський народ, заявляє О.Дугін, – це і є Росія, але не як чітко окреслена держава, а як геополітична потенція, реальна і конкретна, з одного боку, однак ще не визначена у своїй новій державній структурі ні ідеологічно, ні територіально, ні соціально-політично [9, с. 485].

Нова Імперія, побудова якої відповідала б глобальній, планетарній цивілізаційній місії російського народу, є надпроектом, що має безліч підрівнів. Вона, Євразійська Імперія, матиме складну диференційовану структуру, усередині якої існуватимуть різні ступені взаємозалежності й інтегрованості окремих частин. Абсолютно очевидно, що ця Імперія не буде ні Російською, ні Радянською [9, с. 466–470].

Втрата імперського масштабу для росіян, на думку ідеолога неоєвразійства, означає кінець і провал участі в цивілізації, поразку їх духовної й культурної системи цінностей, падіння універсалістських і месіанських сподівань, знецінення та руйнування всієї національної ідеології, що живила багато поколінь російського народу і давала сили й енергію для подвигів, боротьби, подолання негод. Росія поступово втягнеться в нескінченний ланцюг внутрішніх конфліктів і воєн і врешті-решт розпадеться.

Перебравши ініціативу у Л.М.Гумільова, наприкінці ХХ століття російський вчений Олександр Гелійович Дугін певним чином переосмислив концепцію євразійства та трансформував її в нову геополітичну концептуальну теорію - неоєвразійство. Зважаючи на те, що його книги, статті, виступи широко пропагуються в Російській Федерації, варто доволі серйозно замислитися над практичною складовою теоретичних тверджень, бо для України як суверенної, незалежної держави – ці питання мають доленосний характер. Тому автором надалі ставиться завдання постійного відслідковування розвитку концепції „Нової Імперії” із подальшим відображенням її кандидатському дослідженні.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и что оно может означать для России / С.Хантингтон // Общественные науки и современность. – 1995. – № 3. – С.7–26.
2. Бжежинский З. Великая шахматная доска / З.Бжежинский. – М.: Международные отношения – 2000. – 256 с.

3. Мартин Т. Империя позитивного действия: Советский Союз как высшая форма империализма / Т.Мартин // Av Imperio. – 2002. – №2 .
4. Хоскинг Дж. Россия и русские: В 2 кн./ Дж.Хоскинг; Пер.с англ. – М., 2003. – Кн.2. – С.407 – 408.
5. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення Історії. Розпад / А. Каппелер; Пер. з нім. – Львів.: Вид-во Українського Католицького Університету, 2005. – 360 с.
- 6.Миллер А. Империя Романовых и национализм / А.Миллер. – М.: Новое литературное обозрение. – 2006. – 242 с.
7. Захаров А. Империя и Федерация / А.Захаров // Свободная мысль. – 2006. – № 5 – С. 111–125.
8. Нарочицкая Н. Россия – это не Восток и не Запад. Она нужна миру как Россия и должна оставаться ею / Н.Нарочицкая // Международная жизнь. – М.: Изд-во Алгоритм, 2004. – С. 5–84.
9. Дугин А.Г. Основы геополитики: Геополитическое будущее России / А.Г. Дугин – М.: Арктогея, 1997. – 608 с.
10. Дугин А.Г Мистерии Евразии. / А.Г. Дугин. – М.: Прогресс, 1996. – 326 с.
11. Дугин А.Г. Консервативная революция / А.Г. Дугин // Элементы – 1991 – №1. – С. 15–16, 49–56.
12. Дугин А.Г. Мыслить пространством / А.Г. Дугин // Основы геополитики – М.: Арктогея-центр, 2000. – С. 583–914.
13. Дугин А.Г. Геополитика постмодерна / Дугин А.Г. – Санкт-Петербург: Амфора, 2007. – 384 с.
14. Генон Р. Кризис сучасного мира / Р.Генон. – М., 1991. – С. 36–43.
15. Дугин А.Г. Основы геополитики [Електронний ресурс] / А.Г. Дугин. – Режим доступу: <http://arctogaia.com/public/osnovygeo/geop4-7.htm#4>. – Заголовок з титул. екрану.
16. Дугин А.Г. Основы геополитики [Електронний ресурс] / А.Г. Дугин. – Режим доступу: <http://arctogaia.com/public/osnovygeo/geop12.htm#5>. – Заголовок з титул. екрану.
17. Дугин А.Г. Основы геополитики [Електронний ресурс] / А.Г. Дугин. – Режим доступу: <http://arctogaia.com/public/osnovygeo/geop4-7.htm#4>. – Заголовок з титул. екрану.
18. Дугин А.Г. Основы геополитики [Електронний ресурс] / А.Г. Дугин. – Режим доступу: <http://arctogaia.com/public/osnovygeo/geop4-7.htm#4>. – Заголовок з титул. екрану.

**Ивахив О.С.**

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ „НОВОЙ  
ИМПЕРИИ” И ОСОБЕННОСТИ ИХ ОТОБРАЖЕНИЯ  
В РАБОТАХ АЛЕКСАНДРА ДУГИНА**

*В статье исследуются проблемы евразийства и неоевразийства в работах популярного сегодня в российском научном сообществе ученого Александра Дугина. Проанализировано видение места Российской Федерации и русского этноса в создании будущей „Новой Империи”.*

*Ключевые слова: геополитика, евразийство, неоевразийство, СНГ, Российская Федерация, Новая империя.*

**Ivakhiv O.**

**CONCEPTUAL PRINCIPLES OF PROCESS OF FORMING OF „NEW EMPIRE»  
AND FEATURE OF THEIR REFLECTION ARE  
IN LABOURS OF ALEXANDER DUGIN.**

*In the article the problems of evraziystvo and neoevraziystvo are explored in labours of popular today in Russian scientific society scientist Alexander Dugin. Seeing of place of a Russian Federation and Russian ethnos is analyzed in creation of future „New Empire”.*

*Keywords: geopolitics, evraziystvo, neoevraziystvo, UUS, Russian Federation, New Empire.*